

TALV TULEB TANTSIDES

Jõulukuu on käes ja kõigi mõtted tiirlevad tõenäoliselt juba tantsusammul kuuse ümber. Vaevalt et kellelgi pealkirja lugedes esimese hooga pähe tuli, et see ütlemine on pärit rahvasuust ja õigupoolest on sel kaks poolt. Tervikuna kõlab see nii: „Talv tuleb tantsides, suvi tuleb suikudes“ ning vanasõnadele kohase vastandusega räägitakse karmist talvest ja leebest suvest, manitsetakse vastutundlikuks ja virgaks. Külal on mõeldavad teisedki tõlgendusviisid nagu ikka vanasõnade ja mis tahes muu folkloorse ainese puhul.

Omajagu rahvaluulet leidub ka **Veiko Märka** uues lasteraamatus „Kuidas kuud endale mütsid said“. Ja ehkki pealkiri vihjab oma vormiga muinasjutu- või muistendizhanrile, seda muinasjutukogumikuks siiski pidada ei saa. Lugu saab alguse sellest, et kuud tahtsid oma rutiinsesse ellu pisut vaheldust tuua ja otsustasid endale healt müttimeistrilt Ants Tosinalt igaüks meelepärase peakatte tellida. Missugust mütsi soovib Jaanuar, missugust Juuli, missugust Oktoober, sellest saab lugeja teada autori terases sõnastuses ja ladusas pajatuses. Kuud on kirjandusele kohaselt personifitseeritud ja igaüks oma iseloomuga nagu ihaldatud peakategi. Samuti saab raamatust teada, miks ja kuidas mõned pühad liiguvad, ja sedagi heas kirjanduslikus interpretatsioonis.

Raamat koosneb niisiis neljateistkümnest loost: lühijutt iga kuu kohta ning

sissejuhatav ja lõpulugu – kõik kenasti tervikuks komponeeritud ja kaalutud proportsioonidega –, peale selle on iga kuu juures veel eraldi rubriik selle kohta, mida vanasti on öeldud-arvatud. Nagu eespool vihjatud, on selle rubriigi aines otse rahvaluulest ja muidugi on vanasõnu asjakohaselt kaksteist.

Niisuguse sisu ja ülesehitusega sobib Veiko Märka uus raamat eriti hästi täiendada koolikirjandust ning seda saab kasutada üsna erialiste laste õppetöös. Algklassides, kus töö integreeritum ning õpetaja üks ja ainus, saab raamatust rohkesti ideid keele-, kunsti- ja loodusõpetuse tundidesse. Põhikoolis, kus on enamjaolt eri aineõpetajad, sobib raamat eeskätt eesti keele tundidesse ergutavaks lisalugemiseks – lood on väga vaimukad ja hea sõnaseadega –, peale selle tasub süvitsi tegelda vanasõnadega. On õige vanu ütlemisi, mis nõuavad taustatundmist ning mida tänapäeva lapsel ja mõnikord võib-olla õpetajal endalgi annab päris puurida, nt „Jaan võtab lehmalt püti piima ära, Jaagup kaks, Laurits lakub põhja“, aga ka ilmselt uuemaid, nt „Viinaklaasis upub rohkem inimesi ära kui meres“. Nagu needki näited kinnitavad, on vanasõnad kujundlik-

kuselt ja üldistusastmelt õige mitmekesised. On otsesemat tarkusejagamist, aga ka kaudsemat, omas ajas kinni ütlemist. Olgu siinkohal meelde tuletatud, et põnevat infot, sh vanasõnaraamatu, leiab eesti rahvaluule andmebaasist (vt <http://www.folklore.ee/>). Huvilisel tasub lisaks vaadata Loomingu Raamatukogu 2017. aasta esimese numbrina ilmunud Arvo Krikmanni koostatud ja kommenteeritud valikut „Laustud sõna lagub“.

Erilist tähelepanu pälviv mütsiraamatu kujundus. Nii pildid kui ka maketi on teinud **Karel Korp**, kelle jõuline käekiri ja vaimukus on tekstiga heas kooskõlas. Raamatu esitlusel novembris ütles kunstnik, et mõni kujundus sünnib suurema mõtetöö ja pingutusega, mõni seevastu teksti juhtimisel nagu iseenesest. „Kuidas kuud endale mütsid said“ on silmanähtavalt latusalt sündinud ja iga illustratsioon moodustab tekstiga harmoonilise terviku, lisades sealjuures veel midagi, mida tekstis otsesõnu pole öeldud. Kord tekitab efekti mõni detail, kord kesk-kond, millesse tegelane on asetatud, tihti mõni poos või ilme – üllatavat, mida mitmeti tõlgendada annab, leidub rohkesti.

Pildi ja teksti koosmõju analüüsitakse põgusalt

juba põhikooli teises astmes. Aegamööda peaks teadlikust analüüsist saama tekstitöö loomulik osa: missugune on kiri, kuidas on vormistatud pealkirjad, kus ja missuguseid värve on kasutatud, kuidas on tekst joondatud, mida võimaldab formaat, missugune on üldmulje ja miks kunstnik on niisuguseid valikuid teinud, kas esiplaanile on seatud funktsionaalsus või esteetiliselt põhimõtted ja kui heas tasakaalus need sihtrühma arvestades omavahel on?

Viimased küsimused on kohased pigem juba gümnaasiumiastmes ja selleks pakub kuude mütsiraamat oma julgete läbi-nähtavate tõlgendustega väärt analüüsimaterjali. Illustratsioonide asjus oli autoril kunstnikule vaid üks suunis: soo poolest on paaritu järjekorranumbriga kuud naissoost ja kõik paarisnumbriga kuud meessoost. Suvekuude puhul tundub see üsna loomulik, aga teised lahendused jäägu juba raamatust järele vaadata.

Vanarahvas öelnud, et „Suvine tund on rohkem väärt kui talvine päev“ (vt raamatus lk 30). Nüüdse aja olud on siiski nii palju muutunud, et tunni väärtus aastaajast kuigivõrd ei sõltu, sõltub ikka aja kasutajast endast. Jätkugu koolirahval väärt aega nii tantsuks kui ka asjalikuks, aga seejuures rõõmsaks ajaveeduks!

MARGIT ROSS,
toimetaja

